

Marta Kubarek

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. *Konceptualizowanie czasu przez dzieci i młodzież.*

Na podstawie tekstów werbalnych i ikonicznych

Pojęcie *czasu* jest niewątpliwie złożone, a próby wyjaśnienia jego istoty podejmowali badacze związani z różnymi dziedzinami nauki m.in. filozofii, socjologii, psychologii, fizyki, literaturoznawstwa czy językoznawstwa. Analiza literatury temporalnej wykazała jednak, że niewielu badaczy odnosiło się do sposobów funkcjonowania pojęcia *czasu* w języku i myśleniu dzieci (por. B. NIESPOREK-SZAMBURSKA, M. KLIŚ, J. HANISZ, M. KIELAR-TURSKA).

Celem niniejszej rozprawy jest wskazanie, w jaki sposób uczniowie klas IV-VI szkoły podstawowej i I-III gimnazjum konceptualizują *czas*. Istotne jest zatem ukazanie mechanizmów umożliwiających ujmowanie omawianego zjawiska i sposobów jego funkcjonowania w umysłach i języku młodych ludzi. W celu uchwycenia doświadczeń mentalnych w procesie ich przeobrażania się w symboliczne rozumienie *czasu* poszukiwania prowadzono w oparciu o dwa typy definicji stworzonych przez uczniów: werbalne i ikoniczne. Ich połączenie powinno pomóc w uchwyceniu najważniejszych elementów budujących językowy obraz *czasu* i zbudowanie – w rezultacie – definicji kognitywnej *czasu* wyłaniającej się z obu typów wypowiedzi uczniowskich. Zakładam przy tym, że moje poszukiwania stanowią próbę uzupełnienia stanu badań związanych z konceptualizacją pojęć i funkcjonowaniem kategorii *czasu* w języku.

Dysertacja składa się z trzech głównych części: teoretycznej, metodologicznej oraz badawczej.

Część teoretyczna składa się z pięciu rozdziałów poświęconych kolejno: definicjom słownikowym *czasu*, sposobom funkcjonowania *czasu* w naukach społecznych i matematyczno-przyrodniczych, zagadnieniom temporalnym podejmowanym w językoznawstwie, sposobom wprowadzania i zakresowi podejmowanych w szkole zagadnień związanych z *czasem* oraz funkcjonowaniu pojęć abstrakcyjnych w rozwoju myślenia dzieci. Zarysowane w tej części pracy zagadnienia stanowiły szeroki kontekst dla prowadzonych badań i analiz.

Druga z wymienionych części pracy ma na celu przedstawienie najważniejszych założeń metodologicznych dysertacji. Wyjaśniono w niej pojęcia, terminy i teorie kognitywne wykorzystane w opracowaniu oraz wskazano metodologiczne podstawy pracy. W rozdziale tym przedstawiono cel badań i problemy badawcze, omówiono drogę postępowania badawczego oraz scharakteryzowano grupę badawczą.

Rozdział ostatni stanowi najobszerniejszą część niniejszego opracowania. Zawiera analizę i interpretację zgromadzonego materiału badawczego. Podzielono go na dwa podrozdziały wyodrębnione na podstawie typu analizowanego materiału. Pierwszy z nich, zawiera analizę i interpretację tekstów werbalnych stworzonych przez uczniów. Drugi – analizę i interpretację dziecięcych tekstów ikonicznych.

Analiza materiału badawczego pozwoliła na wyodrębnienie obrazu *czasu* ujawniającego się w wypowiedziach dziecięcych. Wykazała elementy wspólne z potocznym i naukowym obrazem omawianego zjawiska oraz podkreśliła te cechy definicji, które są typowe dla badanej grupy wiekowej. Uzyskane wyniki badań umożliwiły ponadto wskazanie postulatów dydaktycznych związanych z podejmowaną w szkołach tematyką temporalną.

Marta Kubarek

Summary of doctoral dissertation:

Conceptualizing time by children and youth based on verbal and iconic texts

The term *time* is undoubtedly complex. Attempts at explaining it have been made by scientists in many fields, including philosophy, sociology, psychology, physics, literary studies and linguistics. However, an analysis of temporal literature, shows that most explorers did not take the way *time* functions in children language and mind process into account (e.g. B. NIESPOREK-SZAMBURSKA, M. KLIŚ, J. HANISZ, M. KIELAR-TURSKA).

The goal of a following dissertation is to show how primary and middle school students conceptualize *time*. It's important to show mechanisms that allow for understanding and naming this phenomenon as well as a way children think and talk about it. In order to display the thinking process leading to a symbolic understanding of *time*, the research was done based on two different definitions created by students: verbal and iconic. Two of them should help us understand most important elements building a lingual image of *time* and create a definition of cognitive *time*, coming from both types of students' utterance.

Dissertation contains three main parts: theoretical, methodological and research itself.

Theoretical part contains five chapters, focusing on: a dictionary definition of *time*, a way *time* functions in social studies as well as math and natural science, temporal matters in linguistic studies, the way *time* is explained and talked about in school, and abstract way children develop to think about time. All that will create a context for research and analysis.

Second part will showcase most important methodological ideas of a dissertation. It will explain terms and cognitive theories used in a dissertation and explained its methodological basis. This chapter explains the studies' goal and research issues, talks about the way research was conducted and characterizes the researched group.

Last chapter will be the longest. It contains an analysis and interpretation of gathered research material. It's been split into two subchapters, based on material analyzed. First one will analyze and interpreter verbal texts created by students. Second one will analyze and interpreter children images.

Analysis of research material created an image of *time* as understood by children. It found a common element with colloquial and scientific image of researched thesis and focused on traits typical for both age groups. The results helped pinpoint didactic postulates related to school's way of teaching about temporal subjects.